

O'ZBEKISTONDA MHXS GA O'TISH NATIJASIDA ERISHILADIGAN AMALIY AFZALLIKLAR

TMI magistranti: Xazratqulov O. S

Ilmiy rahbar: iqt. fan. dok prof. Hamdamov B. K

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston sharoitida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga o'tishning zaruriyatlari va MHXSga o'tishda buхгалteriya hisobida yuz beradigan muammolar haqida so'z yuritilgan

Kalit so'zlar: MHXS, investitsiya, buхгалteriya hisobi, soliq organlari, malakali kadrlar, fond birjalari, xalqaro tashkilot, transformasiya.

KIRISH

Xuddi ingliz tili umumjahon tili bo'lganidek, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS) – bu umumjahon biznes tilidir. Mazkur standartlar kompaniyalar o'zlarining moliyaviy holatlari to'g'risida hisobotni qanday tarzda tayyorlashini belgilaydi. Ushbu standartlarga asoslangan hisobotni butun dunyoda tushunishadi.

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tishni jadallashtirish orqali xorijiy investorlarni zarur axborot muhiti bilan ta'minlash va xalqaro moliya bozorlariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, hisob va audit sohalari mutaxassislarini xalqaro standartlar bo'yicha tayyorlash tizimini takomillashtirish mumkin.[1]

ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-fevraldagi PQ-4611-sonli "Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha choratadbirlar to'g'risida" gi qaroriga muvofiq aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari va yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar 2021- yil 1-yanvardan boshlab MHXS asosida buхгалteriya hisobini yuritilishini tashkil etdi va 2021- yil yakunlaridan boshlab moliyaviy hisobotni MHXS asosida tayyorlay boshlashdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

MHXS ga o'tish bir tomondan iqtisodiyotga nafi tegadi, ya'ni xalqaro moliya tashkilotlari hisoblangan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Jahon banki, Osiyotaraqqiyot banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va boshqa tashkilotlar bilan munosabatlarni kengaytirib, iqtisodiyotga chet el investitsiyasini jalb etadi, mamlakatning investitsiyaviy muhitini yaxshilaydi. Shu bilan bir qatorda hisob ishlarini xalqaro darajaga ko'tarishda MHXS muhim ahamiyat kasb etadi. Boshqa

tomondan esa aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug`urta tashkilotlari va yirik soliq to`lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslarning bu boradagi ish hajmining va mablag`lar sarflanishining oshishiga olib keladi.

Investitsiyalarni jalb qilish nuqtai nazaridan MHXS lari asosida hisob yuritishdan davlat manfaatdor; o`z mablag`larining sarflanishi ustidan nazorat olib borishi, to`g`ri va ob`yektiv, shaffof ma`lumotlarga hech qanday qo`shimcha xarajatlarsiz ega bo`lishidan investor va ta`sischilar manfaatdor, aks holda ular yana qo`shimcha mablag` sarflab hisobotlarni transformasiya qildirish xarajatlarini amalga oshirishiga to`g`ri keladi. Va nihoyat, MHXSlari asosida tuzilgan hisobot ma`lumotlaridan foydalanish korxonada boshqaruvida ob`yektiv menejmentlik qarorlarini, strategik rejalar qabul qilinishiga muhim omil bo`lib xizmat qiladi.

Iqtisodchi olimlar tomonidan moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga quyidagi ta`riflar keltirilgan:

“Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari(MHXS) bu - keng tarqalgan mafaatdor foydalanuvchilar uchun foydali bo`lgan moliyaviy hisobotni tayyorlashga umumiy yondashuvni belgilaydigan umumiy qabul qilingan talablar, prinsiplar, qoidalar va protseduralar tizimidir”. [2]

“Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari – bu moliyaviy buxgalteriya hisobi va hisoboti fanining alohida tarmog`i bo`lib, moliyaviy hisobotning konseptual asoslari, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari zaruriyati, ishlab chiqilishi, ularning mazmuni, interpretatsiyasi va qo`llanilishining metodologik masalalarini o`rganuvchi qismidir”. [3]

Istiqboldagi xorijiy investor O`zbekiston tashkilotlari tayyorlagan hisobotlarni tushunmaydi va shu sabab raqamlar to`g`ri aks ettirilganiga ishonmaydi. Hisobotlarni MHXSGa o`girib, auditdan o`tkazish esa ko`p mashaqqat, vaqt va xarajat talab qilishi mumkin. Masalan, O`zbekistonda Coca-Cola zavodidagi davlat ulushini sotish uchun tanlov asosida – Rothschild & Co investitsiya banki (moliyaviy maslahatchi), Dentons yuridik firmasi (yuridik maslahatchi), shuningdek, KPMG (moliyaviy va soliq hisobotlarini tuzish, shuningdek, kompaniyaning ustav kapitalidagi davlat ulushini baholash) kabi yetakchi xalqaro maslahatchilar jalb qilindi. [4]

O`zbekiston oldin ham MHXSGa o`tishga harakat qilgan. Aksiyadorlik jamiyatlari va banklar amalda MHXSGa asoslangan moliyaviy hisobotni taqdim etishi kerak edi. Afsuski, ushbu hisobotlar ko`pincha xalqaro auditorlik tashkilotlari yordamida tayyorlangan, chunki tashkilotlar o`zi tayyorlagan hisobotlar sifati qoniqarli bo`lmagan.

XULOSA VA MUNOZARA

MHXS ga o'tishda quyidagi muammolar yuzaga keladi:

- Amalda bo'lgan hisob yuritishga oid me'yoriy –huquqiy hujjatlarning o'zgarishi;
- MHXS ga o'tishda yuqori malakali kadrlarning yetishmasligi;
- MHXSni o'zbek tilida o'rganish uchun sifatli o'quv-qo'llanma kitoblar yo'qligi;
- Kadrlarning xorijiy til(ingliz, rus tili)ni bilmasligi;
- MHXS va BHXS lari asosida parallel hisob yuritish ham, hisobotlarni MHXSasosida transformasiya qilishda ham xarajatlarning yuqoriligi;
- Ma'lumotlarning to'liq va shaffof aks ettirishga rahbariyatning qarshiligi;
- MHXS lari asosida tuziladigan hisobot shakllarining tarmoqlar va sohalar bo'yicha aniq bir shakli(formasi)ning yo'qligi.

MHXS ga o'tishda yuzaga keladigan muammolarni hal qilishda quyidagilarni inobatga olish lozim:

- MHXS ga o'tishda kadrlar yetishmovchiligini bartaraf etish uchun milliy sertifikatsiyalash tizimini joriy etish;
- Korxonalar rahbarlariga MHXS asosida tuzilgan hisobotlar nafaqat investor va tashqi foydalanuvchilar uchun balki korxonalar boshqaruvida to'g'ri qarorlar qabul qilish uchun ham muhimligini anglatish;

Korxonalar rahbarlarida moliyaviy hisobotlarda haqiqiy va real ma'lumotlarni aks ettirishga bo'lgan qiziqishni orttirish.[5]

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-fevraldagi PQ-4611-sonli "Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha choratadbirlar to'g'risida" gi qarori
2. <https://spmmost.ru>
3. С.Н.Ташназаров "Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари" Тошкент "ИQTISOD-MOLIYA" 2019, 53-бет.
4. Moliyachi, ACCA sertifikatlangan diplomli buxgalterlar uyushmasi a'zosi (Buyuk Britaniya), Kardiff metropoliten universiteti magistri (Buyuk Britaniya), MHXS Fondi ekspertlar qo'mitasi a'zosi. Javlon Umarov
5. SamISI MA-120 guruh magistranti.Guzal Djumayeva
6. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni.2016 yil 14 aprel.